

Ο ΝΕΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ή ΤΟ ΝΕΟ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΗΜΕΙΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ (του Γιάννη Ζήση)

Circle

Jackson Pollock

Date: 1938 – 1941

Για πρώτη φορά, η ανθρωπότητα είναι αντιμέτωπη με μία κατάσταση κρίσης ενός μοντέλου που έχει ξεπεράσει τα φυσικά όρια της ανάπτυξής του – σε σχέση, δηλαδή, με το υλικό υπόβαθρο του πολιτισμού και της ανάπτυξης.

Αυτή η κρίση είναι, πρωταρχικά, περιβαλλοντική, αλλά, κατά δεύτερο λόγο, είναι μακροχρόνια και πολιτισμική, καθώς οι αναπτυξιακές συνθήκες και τα συσσωρευμένα προβλήματα που έχουν προκαλέσει έχουν οδηγήσει σε μία πολιτισμική εντατικοποίηση και κρίση κι έχουν απελευθερώσει δυνάμεις στα όρια των αλλαγών για τον άνθρωπο και την κοινωνία.

Ο άνθρωπος δεν έχει τον κατάλληλο χρόνο ανάδρασης και αντίδρασης, αλλά ούτε και οι κοινωνίες, για να επανατοποθετηθεί αξιολογώντας αυτές τις αλλαγές έγκαιρα και με κριτήρια μακράς πνοής. Ταυτόχρονα, υπάρχει μια συντριπτική

πλέον συσσώρευση περιβαλλοντικών προβλημάτων, αλλά και προβλημάτων που αφορούν τα πεπραγμένα της ισχύος και τις σχέσεις που διαμορφώνονται στην ιστορική πραγματικότητα και που οριοθετούν, μαζί με το πλαίσιο της κοινής γνώμης, τις εξελίξεις και τις στάσεις απέναντι στην κατάσταση.

Αυτός ο κύκλος της αλληλεπίδρασης είναι ένα ανοικτό και οικουμενικό σύστημα που έχει, όμως, και σημειακά πεδία κρίσης υψηλών εντάσεων. Έχει ως κύριο υπόβαθρο την περιβαλλοντική κρίση, αλλά και την κρίση στις διεθνείς σχέσεις και τα μοντέλα διακυβέρνησης και κοινωνικής οργάνωσης.

Η έξοδος από την κρίση πρέπει να συνδυαστεί, αφενός μεν, με μία αποτελεσματικότερη επίλυση των στείρων διενέξεων των ιδεολογικοπολιτικών μοντέλων και, αφετέρου, με μία αλλαγή στάσης ζωής απέναντι στα πράγματα.

Η κύρια διένεξη μεταξύ του θεσμικού και του εθελοντικού ή αγοραίου κοινοτικού και ατομικού μοντέλου ανάπτυξης είναι μια κρίση που είναι αρκετά παλιά για την ανθρωπότητα, αλλά έχει περισσότερο οξυνθεί με τις βασικές ιδεολογίες του 19ου και του 20ου αιώνα.

Η κρίση αυτή, μετά από τον νεοφιλελευθερισμό και τον νεοσυντηρητισμό, προκάλεσε μία αίσθηση μονόδρομου και μονομέρειας ύστερα από την αποδόμηση της Σοβιετικής Ένωσης και των τοπικών μοντέλων διακυβέρνησης στον Τρίτο Κόσμο. Όμως, τώρα, φαίνεται ότι έχει έρθει η ώρα του νεοσυντηρητισμού και του νεοφιλελευθερισμού να οδηγηθεί και αυτός σε μία κάμψη της αποδοτικότητάς του, καθώς τα στοιχεία που συγκροτούσαν την επιτυχία του έχουν χάσει όχι ακριβώς την ορμή τους αλλά τη λειτουργικότητά τους. Και εδώ πρέπει να σταθούμε. Αυτό που οδηγεί σε κρίση δεν είναι η μείωση της ορμής ενός ιδεολογικού πολιτικού ρεύματος, αλλά, κυρίως, η μείωση της λειτουργικότητάς του. Η φθίνουσα λειτουργικότητα είναι απόλυτα συναφής με την φθίνουσα απόδοση. Αυτή είναι εγγενές χαρακτηριστικό στο μοντέλο, αλλά και μία κατάσταση που διαρκώς επιδεινώνεται στη σχέση του μοντέλου με την ίδια την πραγματικότητα μέσα στην οποία εφαρμόζεται, στη σχέση του με

τις εξωτερικότητες της πραγματικότητας.

Αρχικά, το ρεύμα των νεοσυντηρητικών και νεοφιλελεύθερων ανέπτυξε μια ηγεμονία, καθότι ήταν βασισμένο σε μια κάμψη του Κεϋνσιανικού μοντέλου, μέσα από την φθίνουσα λειτουργικότητα και απόδοση αυτού. Εκεί ακριβώς φάνηκαν οι ανάγκες για συμπληρωματικές και, σε μερικά σημεία, ανατρεπτικές αλλαγές, όπως, αντίστοιχα, είχαν παρουσιαστεί, πιο πριν, στο φιλελεύθερο μοντέλο ανάγκες για θεμελιώδεις αλλαγές που οδήγησαν στην ηγεμονία του Κεϋνσιασμού.

Όμως, τώρα πια, είναι δεδομένο ότι έχουμε έναν αντικειμενικό ρυθμιστή των εξελίξεων, την περιβαλλοντική κρίση, απέναντι στον οποίο δεν θα υπάρξει ολοκληρωμένη αποτελεσματικότητα αν ακολουθήσουμε μονομερείς και μονόπλευρες συστημικές προσεγγίσεις. Από την άλλη, με δεδομένο ότι δεν έχουμε επαρκή χρόνο, πρέπει, επιτέλους, να διδαχθούμε από την ανάγκη για συνεργασία των συστημάτων και ενοποίησή τους, για τη σύγκλισή τους, όχι για να γίνουν ένας παράγοντας ομοιομορφίας στη διακυβέρνηση ως μια αμβλεία μέση οδός, αλλά κυρίως για να γίνουμε πολύ πιο αποδοτικοί• πρέπει να διδαχθούμε από την ιστορική εμπειρία και να βρούμε μια ισορροπία στους κύκλους που θα συμπεριλάβει τα άκρα και θα τα καταστήσει λειτουργικά ενσωματωμένα μέσα στη συνολική παράσταση του συστήματος, στη συστημική λειτουργία.

Είναι φανερό πια ότι πρέπει να υπάρχουν και κοινοτικές δομές και πόροι, όπως, επίσης, πρέπει να υπάρχει χώρος και για την ατομική ελευθερία και πρωτοβουλία. Είναι φανερό, βέβαια, ότι στην ατομικότητα αυτή πρέπει να τεθούν όρια όπως και στον κοινοτισμό. Διαθέτουμε πια το πλαίσιο και τη δυνατότητα να κατανοήσουμε και να διαμορφώσουμε ένα τέτοιο ολοκληρωμένο σύστημα. Είναι φανερό πως τα θεσμικά και τα εθελοντικά συστήματα μπορούν να συνυπάρχουν και τα δύο να οδηγηθούν στη μέγιστη απόδοσή τους, όπως, εξάλλου, και τα κοινοτικά και τα ατομικά.

Αυτή η απόδοση πρέπει να παρατηρηθεί και στους τρεις άξονες

της βιώσιμης ανάπτυξης: στον οικονομικό άξονα, στον κοινωνικό και στον περιβαλλοντικό, όπου πλέον οι εξωτερικότητες και οι συνέργειες πρέπει να είναι θετικές. Αυτό θα μας επιτρέψει να αντιμετωπίσουμε, πολύ πιο αποτελεσματικά, το ζήτημα των εξωτερικών επιβαρύνσεων και αντι-οικονομιών, που, πραγματικά, αυξάνονται μέσα από τις παρενέργειες και τις παράπλευρες απώλειες του αναπτυξιακού μοντέλου, το οποίο πρέπει, ασφαλώς, να μετασχηματιστεί συνολικά, κυρίως κάτω από την πίεση των περιβαλλοντικών απαιτήσεων και κριτηρίων.

Χρειαζόμαστε, επίσης, πόρους για την κοινωνική ανάπτυξη και την πολιτισμική πρόοδο. Μπορεί να είναι μη μόνο χρηματικοί πόροι αλλά, αναμφίβολα, πρέπει να είναι και χρηματικοί πόροι. Μπορούν να προκύψουν αν δούμε, πολύ πιο ολοκληρωμένα, την διαρθρωτική δυναμική που αναπτύσσεται και που υπάρχει σε όλες τις πλευρές κι αν δεν παγιδευτούμε στον οικονομικό και αγοραίο μηχανικισμό και φονταμενταλισμό.

Ο υπαρκτός φιλελευθερισμός και ο αναχρονιστικός συντηρητισμός είναι εξίσου επικίνδυνος με τον υπαρκτό σοσιαλισμό, μια μακροχρόνια παγίδα στην εξέλιξη των πραγμάτων. Εγκλήματα απέναντι στο περιβάλλον αλλά και στην κοινωνία έχουν διαπραχθεί από όλες τις πλευρές. Ο πολιτισμός δεν έχει, πραγματικά, βρει τον ρυθμό του ώστε να είναι ένας παράγοντας απελευθέρωσης του ανθρώπου και της κοινωνίας προς την εξέλιξη, προς την πρόοδο, χωρίς την απώλεια πνευματικών θησαυρών και χωρίς τον διχασμό ευημερίας και ευτυχίας, κάτι που θυμίζει το παράδοξο της φτώχειας εν μέσω αφθονίας στην οικονομία, όπου, αντίστοιχα, έχουμε μια απαξίωση του ανθρώπου εν μέσω της ευημερίας, απαξίωση της εσωτερικότητας των ανθρώπινων πόρων, του ανθρώπινου κεφαλαίου.

Εάν θέλουμε, πραγματικά, να φτάσουμε στις πλήρεις δυνατότητες, και με την έννοια την ποιοτική, ενός βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης, πρέπει να προσδιορίσουμε και να εξασφαλίσουμε ένα ολοκληρωμένο σύστημα πόρων που θα καταστήσει τον κοινωνικό ρόλο της οικονομίας ολοκληρωμένο και θα αναπτύξει εποικοδομητικά τις πολιτιστικές και τις οικονομικές

συνέργειες.

Εδώ, λοιπόν, πρέπει να συμπεριλάβουμε όλα τα συστήματα ποιότητας, συνεργασίας και ολοκλήρωσης και να δομήσουμε ένα πλήρες μοντέλο σημείων αλληλεπίδρασης των κοινοτικών, των εθελοντικών και των ατομικών συστημάτων και δράσεων, όπου, φυσικά, η θεσμική και η δημόσια πολιτική θα λειτουργούν ως επικουρικοί παράγοντες και όχι ως πελατειακοί ρυθμιστές ή ως υποστηρικτές μιας ανταγωνιστικής αγοραίας στρέβλωσης. Ως στρέβλωση πρέπει να θεωρήσουμε και τη συστημική μονομέρεια. Είναι σαφές πως, στη νέα εποχή, πρέπει οι δεξιότητες της διακυβέρνησης αλλά και η συμμετοχή σε αυτή να αυξηθούν καθώς η εντατικοποίηση και η αλληλεπίδραση είναι βασικά χαρακτηριστικά μιας κατάστασης που χρήζει ολιστικής διάρθρωσης, εφόσον η παραδοσιακή διακυβέρνηση έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα αναποτελεσματική.

Χρειαζόμαστε ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντος για κάθε προϊόν – και για το έργο της διακυβέρνησης και της υπευθυνότητας στο επίπεδο της κυβέρνησης και στο επίπεδο του προσώπου, αναφερόμαστε, βέβαια, και στην υπεύθυνη επιχειρηματικότητα.

Οι δημιουργικές πρωτοβουλίες, οι πρωτοβουλίες αλληλεγγύης, συνεργατικότητας και δικαιοσύνης, οι πρωτοβουλίες αποσύνδεσης ή ελαχιστοποίησης του οικονομικού προϊόντος πρέπει επίσης να συμπεριληφθούν στις νέες σχεδιασμένες πολιτικές. Φυσικά, τόσο η συνεργασία όσο και η ανταγωνιστικότητα, όπου η μία θα συμπληρώνει και θα επιτηρεί την άλλη για λόγους διαφάνειας και αποτελεσματικότητας, θα μπορούν να συνυπάρχουν.

Η διεθνής πολιτική και η τοπική πρέπει να είναι ισορροπημένες μεταξύ τους και στα ζητήματα πολιτικής πρέπει να έχουν τη μέγιστη δυνατή πρόσβαση όλοι έτσι ώστε να μπορεί να συναντά την ολοκλήρωσή της η έννοια της αγοράς και στην πολιτική και για την οικονομία.

Η διαβούλευση και η λογοδοσία πρέπει να είναι η αρχή και το τέλος σε αυτήν τη διαδικασία πρόσβασης, απόδοσης και

συμμετοχής στα πράγματα. Ιδιαίτερα, όμως, για το θέμα του περιβάλλοντος – και γενικά για όλες τις εξελίξεις από εδώ και πέρα – τεράστιο ρόλο παίζει η ανάπτυξη των συνεργειών και της κοινωνικής ολοκλήρωσης των πολιτικών ενός νέου τύπου «Διαφωτισμού» σε σχέση με το περιβάλλον, σε σχέση με τον πολιτισμό, εκεί όπου θα επισυμβαίνουν οι οικονομικές και πολιτιστικές συνέργειες, σε σχέση με την υγεία, που θα αναδεικνύεται ως θεμελιώδης και κορυφαία αξία στον τομέα της ανθρώπινης διάστασης, της ανθρώπινης αξίας, στον τομέα του ανθρώπινου κεφαλαίου και των ανθρωπίνων πόρων – πολύ δε περισσότερο τώρα καθώς η υγεία είναι και ο κοινός μας παρανομαστής, μαζί με την περιβαλλοντική αειφορία, έτσι όπως φαίνεται από τη σχέση μας με την παραγωγή και την κατανάλωση των προϊόντων.

Η **Πράσινη Καμπή**, λοιπόν, συνδέεται με τον ολοκληρωμένο κύκλο αποδοτικότητας, με την ολοκλήρωση του διαφωτισμού με βάση τους τρεις αυτούς άξονες: την προώθηση ενός νέου προτύπου ανθρώπινης διαβίωσης, τον μετα-καταναλωτικό άνθρωπο και την μετα-καταναλωτική ανάπτυξη. Και, βέβαια, όλα αυτά πρέπει να γίνουν σε ένα επίπεδο πολιτικής γειτονιάς, αλλά και οικουμενικότητας.

Νέες έννοιες πρέπει, σίγουρα, να συμπεριληφθούν στην κοινωνική και περιβαλλοντική ολοκλήρωση του οικονομικού κύκλου. Καταρχάς, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να προσεγγίζουμε τοσυνολικό τοπικό και οικουμενικό περιβαλλοντικό ισοζύγιο, το οποίο είναι κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό, επίσης. Πρέπει να προχωρήσουμε σε έναν περιβαλλοντικά ολοκληρωμένο ισολογισμό και προϋπολογισμό. Αν, για παράδειγμα, μια περιοχή είναι τουριστική, πρέπει να συνυπολογίσουμε το περιβαλλοντικό κόστος της έλευσης των τουριστών και όχι μόνο να εκτιμούμε το κόστος και τους ρύπους από τα αέρια του θερμοκηπίου ή τα τοπικώς παραγόμενα απορρίμματα.

Αντίστοιχα, πρέπει να προβλεφθούν κονδύλια για δράσεις στον περιβαλλοντικό προϋπολογισμό ως αντιστάθμισμα αυτού του κόστους. Τέτοιες δράσεις μπορεί να είναι η αυξημένη

δενδροφύτευση, η πρόσθετη ανάληψη ευθύνης και δράσης για τα ζητήματα απορριμμάτων ή άλλων περιβαλλοντικών πολιτικών.

Στην πράσινη καμπή που βρισκόμαστε, ένα από τα μείζονα ζητήματα της ανθρωπότητας είναι και η αλλαγή προσέγγισης της βιοποικιλότητας. Αυτό δεν το έχουμε προσέξει επαρκώς, αλλά πρέπει κάποια στιγμή να το καταλάβουμε. Πρέπει να αναπτύξουμε ένα νέο, βιο-ηθικό διατροφικό μοντέλο και μια άλλη πολιτισμική σχέση με τη βιοποικιλότητα.

Ένα από τα πρώτα βήματα στη γένεση της ανθρώπινης κοινωνίας ήταν η ικανότητά της να μεταβεί από την απλή διατροφική απαλλοτρίωση των έμβιων όντων, των θηραμάτων στη γενικότερη απαλλοτρίωση, την παραγωγική και τη εργαλειακή απαλλοτρίωση του περιβάλλοντος και, συνεπώς, και των έμβιων όντων.

Μέσα σε αυτή τη διαδικασία, κατακτήθηκε και μια πολιτισμική σχέση του ανθρώπου κυρίως με τα κατοικίδια ζώα και τα ζώα εργασίας. Αυτή η σχέση, πολλές φορές, βέβαια πέρασε τα όρια αυτών των κατηγοριών ζώων και επεκτάθηκε, γνωρίζοντας ένδοξες στιγμές, στη σχέση του ανθρώπου με τη φύση, με την πανίδα και τη χλωρίδα. Αρκεί να θυμηθούμε τις ιστορικές μορφές του Φραγκίσκου της Ασίζης, του Σέργιου της Ραδονέγα και του Μιλαρέπα και τις πολλές ιστορίες που γίνονται γνωστές σήμερα αναφορικά με τη σχέση τους με τα έμβια όντα και τη φύση.

Δυστυχώς, όμως, σε επίπεδο μαζικό, το αναπτυξιακό και πολιτισμικό μας μοντέλο απαξιώνει, συγκινησιακά και επικοινωνιακά, την πολιτισμική μας σχέση με το φυσικό περιβάλλον και με τα άλλα έμβια όντα. Όμως αυτή σχέση είναι συνυφασμένη και με το πώς προσεγγίζουμε τη διατροφή. Πρέπει να μπουν πολύ περισσότερα στοιχεία στην πολιτισμική προσέγγιση του διατροφικού ζητήματος, αν θέλουμε, πράγματι, να δούμε τον εαυτό μας με έναν άλλο τρόπο και να θεραπευθούμε από τα αρχέγονα, τα πανάρχαια τραύματα του βιολογικού όντος που κουβαλάμε και εμείς οι ίδιοι μέσα μας.

Στην ουσία, υπάρχει ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης απέναντι στα ζώα –αλλά και, εν γένει, σε όλες τις μορφές της βιοποικιλότητας– το οποίο συντίθεται, συγκροτείται από μία

βαρβαρότητα πολύ πιο ενισχυμένη, τεχνολογικοποιημένη και τεχνική και που έχει επτά άξονες:

- 1) τη βαρβαρότητα της έρευνας•
- 2) τη βαρβαρότητα της αγοράς•
- 3) τη βαρβαρότητα των αρμοδίων και των ποικίλων φορέων•
- 4) τη βαρβαρότητα των νόμων και των κανόνων•
- 5) τη βαρβαρότητα των μεμονωμένων ανθρώπων και των προσωπικών στάσεων•
- 6) τη βαρβαρότητα των τοπικών κοινωνιών•
- 7) τη βαρβαρότητα των διατροφικών παραδόσεων και των πολιτιστικών εθίμων ως προς τα άλλα έμβια όντα.

Η ανθρωπότητα, δυστυχώς, προσεγγίζει τα έμβια όντα όπως, ακριβώς, προσεγγίζει τα αδρανή υλικά που τα χρησιμοποιεί για την παραγωγή μηχανών. Έτσι, περιόρισε και καθήλωσε τη σχέση με τα έμβια όντα, τα οποία δεν είναι καθόλου αδρανούς φύσεως. Και τα αδρανή είναι αδρανή μόνο στην επιφανειακότητα της αισθητηριακής μας αντίληψης.

Μια πολύ πιο εξελικτική χρήση των ζώων και των φυτών που θα συνδράμει στο έργο της ανάπτυξης μάς αναμένει ίσως στο μέλλον αν μπορέσουμε να δικαιώσουμε μια προοπτική αλλαγής. Αυτή, λοιπόν, η χρήση προϋποθέτει μια τελείως διαφορετική κουλτούρα στη σχέση μας προς τις έμβιες μορφές, προϋποθέτει ένα ποιοτικό άλμα του πολιτισμού και της στάσης της ζωής.

Αυτό το άλμα δεν φαίνεται να είμαστε ικανοί ακόμα και να το αντιληφθούμε• τουλάχιστον αυτό ισχύει για έναν μεγάλο πληθυσμό του ανθρωπίνου είδους, που θα πρέπει να ακολουθήσει μια διαφορετική κατεύθυνση στο μέλλον.

Το ενδιαφέρον είναι ότι οι προσωπικότητες που διαμόρφωσαν θεμελιωδώς τον νομικό μας πολιτισμό και που προσέγγισαν τα ζητήματά του ωφελιμιστικά, ως θεμελιωτές του ωφελιμισμού,

είχαν διαβλέψει τον οικονομικό και πολιτισμικό αντίκτυπο αυτής της προοπτικής. Αναφερόμαστε σε προσωπικότητες όπως ο Τζέρεμι Μπένθαμ. Είδαν αλλιώς αυτή τη σχέση με τα έμβια όντα, αλλά ακόμη και με τα αδρανή υλικά.

Χρειαζόμαστε έναν νέο πολιτισμό για τη σχέση μας με κάθε συστατικό του περιβάλλοντος, με κάθε ετερότητα. Αυτό είναι ένα ριζοσπαστικό στοιχείο και για το δικό μας πρότυπο ευτυχίας, αλλά, επίσης, και για το πρότυπο ευημερίας με την έννοια του υλικού υποβάθρου.

Η συμβίωση, η συμπάθεια και η αβλάβεια πρέπει να γίνουν ενεργά συστατικά ενός μελλοντικού πολιτισμού και αυτό αναφέρεται και στον άνθρωπο, στο πλαίσιο των ανθρωπίνων σχέσεων, και όχι μόνο στις οικολογικές σχέσεις του με το περιβάλλον.

Το μεγάλο ζήτημα της διακριτικής ανοχής και αλληλεγγύης έχει πεδίο αναφοράς και λειτουργίας στον βαθύτερό μας ψυχισμό. Είναι ένα πολύ βαθύ αυτογνωσιακό και υπαρξιακό ζήτημα, ενώ, παράλληλα, στην επιφάνειά του, είναι και νομικό και πολιτισμικό.

Ένα άλλο σημαντικό επίκεντρο των εξελίξεων του μέλλοντος θα είναι ο εντοπισμός και η σύμπραξη με τους μέντορες της ολοκληρωμένης και συνθετικής ποιότητας και δημιουργίας. Έχουμε χάσει πάρα πολλούς θησαυρούς από το παρελθόν της ανθρώπινης δημιουργίας και παρουσίας. Τους έχουμε περιφρονήσει μέσα από την άγνοια, τον την υπερπληθώρα των μηνυμάτων, την αδιαφορία και την αναισθησία.

Είναι καιρός πια, μέσα σε αυτό το αρχιπέλαγος της επικαιρότητας και της ιστορικότητας του παρόντος, να αυξήσουμε τη διακριτική μας ικανότητα και να εντοπίσουμε αυτές τις «νησίδες» κυρίως της ολοκληρωμένης συνθετικής ποιότητας και δημιουργίας, του θεμελιώδους δημιουργικού στοχασμού και της συνεργατικής δράσης και να χτίσουμε το ανθρώπινο δίκτυο του μέλλοντος, δίπλα από τα τεχνολογικά δίκτυα. Αυτά τα τελευταία, πολλές φορές, αποτυγχάνουν καθαρά στο ίδιο το πεδίο του συγκριτικού τους πλεονεκτήματος, επειδή ο ανθρώπινος παράγων

είναι βαθιά αλλοτριωμένος από το πατερναλιστικό περιβάλλον του.

Από τη μία, λοιπόν, έχουμε μια θεμελιώδη ψυχολογική, επικοινωνιακή και πολιτιστική ιδιότητα – τη διακριτική ανοχή και αλληλεγγύη – και, από την άλλη, έχουμε τον εντοπισμό και τη σύμπραξη, μέσα από την κοινωνία και τη συνεργατική δράση, με την συνθετική ποιότητα και δημιουργία ως τους δύο βασικούς άξονες που δύνανται να ορίσουν το σημείο σύνθεσης και το νέο επίκεντρο για το βιώσιμο μέλλον και την ποιότητά του.

Αλλά, επειδή, ακριβώς, είμαστε μπροστά στην οργή του Ποσειδώνα και του Αίολου, μπροστά στην πλημμυρίδα αυτής της πράσινης καμπής, υπάρχει, πιθανώς, ο κίνδυνος να αμελήσουμε τις βαθύτερες ψυχολογικές και πολιτισμικές μας αλλαγές και τα βαθύτερα αυτά προβλήματα. Δεν πρέπει, λοιπόν, επ' ουδενί, να δούμε ως αποκλίνουσες τις εξωτερικές πλευρές της κρίσης, που περιλαμβάνουν την περιβαλλοντική κρίση, από τις πιο εσωτερικές, που είναι ψυχολογικές και πολιτισμικές. Αυτό είναι ένα ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί στην εξέλιξη, στη διαμόρφωση των διαχειριστικών κύκλων.

Είχαμε πει ότι υπάρχουν τρεις κατηγορίες κύκλων. Υπάρχουν οι ιστορικοί κύκλοι, όπου αποτυπώνεται η ιστορική πραγματικότητα και η εξέλιξή της• οι θεωρητικοί κύκλοι, όπου βλέπουμε την εξέλιξη των θεωριών, την άνοδο και την πτώση τους ή την μετεξέλιξή τους, και, τέλος, υπάρχουν οι διαχειριστικοί κύκλοι και αυτοί μας ενδιαφέρουν πολύ ιδιαίτερα. Αυτοί είναι στενότατα συνυφασμένοι και με τους ιστορικούς. Είναι στους διαχειριστικούς κύκλους των συστημάτων όπου βλέπουμε την εξέλιξη των θεσμών, την αυξημένη ή μειωμένη αποδοτικότητα ή λειτουργικότητά τους και την μετεξέλιξή τους. Βέβαια, στη διαχείριση των συστημάτων συμπεριλαμβάνουμε και την εξωτερικότητα του πολιτισμού απέναντι στους θεσμούς.

Είναι οι διαχειριστικοί κύκλοι ισχύος που έχουν και συγκεκριμένα επίκεντρα. Στην παρούσα εποχή, ένα βασικό επίκεντρο φαίνεται να είναι στις ΗΠΑ, αλλά υπάρχουν και άλλα

αναδυόμενα επίκεντρα όπως αυτά της Κίνας, της Ινδίας, ή η νέα ανάδυση επίσης της Ρωσίας.

Τέλος, υπάρχουν οι διαχειριστικοί κύκλοι των ιδεολογιών και των αξιών, όπου βλέπουμε να λειτουργούν οι ιδεολογίες και οι αξίες, από τη μία, με μια διαχειριστική πορεία επιτυχημένη ή αποτυχημένη, φθίνουσα ή ανερχόμενη – αναδυόμενη, και, από την άλλη, βλέπουμε την αποδοχή των ίδιων των αξιών σε μία κυκλική σχέση με το κοινό και την ανθρώπινη πραγματικότητα.

Στην ουσία, βέβαια, υπάρχει ένας ενιαίος διαχειριστικός κύκλος των συστημάτων, είτε αυτά είναι τοπικά είτε είναι ευρύτερης και οικουμενικότερης διάστασης, και εκεί μέσα πρέπει να διαπιστώσουμε τις βασικές μεταβολές. Εκεί πρέπει να λειτουργήσουμε με μια διορατικότητα που θα απελευθερώσει το δυναμικό μας σε νέες, πιο γόνιμες και απελευθερωτικές κατευθύνσεις.

Για παράδειγμα, μέχρι τώρα, βλέπαμε να υπάρχει μια πόλωση ιδεολογική με βάση τις εξελίξεις η οποία έχει πλέον αμβλυνθεί. Πλέον, η πόλωση αυτή εμφανίζεται στις σχέσεις, στα πρότυπα και τη μορφή οργάνωσης και αυτή παρατηρείται όχι μόνο σε χώρους όπως η επιστήμη του management και τα συστήματα ποιότητας, αλλά σε κάθε τομέα και στον πιο βαθύτερα ψυχολογικό τομέα, όπως και στα συστήματα παιδείας.

Αυτή η μετατόπιση από το χρώμα των ιδεολογιών στο χρώμα των σχέσεων και της οργάνωσης, από μία ακτινική όψη σε μία άλλη ακτινική όψη είναι καταλυτική. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι δεν πρέπει να δούμε αυτή τη μετατόπιση συγκρουσιακά, αλλά να την απελευθερώσουμε και να αναζητήσουμε τον τρόπο με τον οποίο θα μπορέσουμε να μεταφέρουμε τις ιδεολογικές αξίες γόνιμα στο πεδίο των σχέσεων και των δομών λειτουργίας τους.

Παρομοίως, βλέπουμε μια μετατόπιση από την κατάσταση του να είμαστε τα έμβια όντα ενός ενυδρείου που μας καθορίζει, όπου ο πολιτισμός είναι ένα ενυδρείο που μας περιβάλλει, σε μία κατάσταση όπου ως όντα διαμορφώνουμε, σηκώνουμε στους ώμους μας αυτό το περιβάλλον, με κέντρο τον εαυτό μας, φέροντας την

υδρία του εαυτού μας, της ζωής και του κόσμου μέσα από την αναγνώριση της ενιαιότητας του κόσμου και της υπευθυνότητάς μας.

Αυτή η ανάδυση της εσωτερικότητας και της δυνατότητάς μας να διαχειριστούμε την περιβαλλοντική ρευστότητα εμείς οι ίδιοι, την κυματική αυτή σχέση των μερών της πραγματικότητας, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Αλλά, για να κάνουμε αυτή τη μετάβαση, θα πρέπει να λύσουμε τους λογαριασμούς μας με το παρελθόν, να απαλλαγούμε από τις συσσωρεύσεις του παρελθόντος, να απελευθερωθούμε από τα ιζήματα και από τις υπολειμματικότητες. Συμβολικά, θα λέγαμε, θα πρέπει να καθαρίσουμε τους σταύλους του Αυγεία.

Η άλλη σημαντική μετάβαση που βλέπουμε να είναι σε εξέλιξη είναι η μετάβαση από την αναπαραγωγική κοινωνία που έχει μέσα της δομές μίμησης, από την κοινωνία όπου χάνεται με έναν βιομηχανικό τρόπο το εσωτερικό και το υπερβατικό, από μία εργασιακή ή γενετική σύζευξη, σε μια κοινωνία δημιουργίας. Μια τέτοια μετατόπιση, για παράδειγμα, φαίνεται στον τομέα της παραγωγής όταν αναζητάμε, σε άλλη βάση πια, μια μεταβιομηχανική παραγωγή που έχει τα στοιχεία της προσωπικής ποιότητας, της επωνυμίας του προϊόντος, της διαφορετικότητάς του, του εκλεπτυσμένου χαρακτήρα του.

Η αναπαραγωγική κοινωνία δομείται από το προσωπικό επίπεδο, μέσα από τη λιμπιντική σχέση και ψυχολογία, τη λιμπιντική οικονομία του ανθρώπινου εγώ στην καθημερινότητα και φτάνει μέχρι τη βιομηχανική οργάνωση του κόσμου, με όλες τις αντιφάσεις μεταξύ της ψυχικής οικονομίας της λίμπιντο. Συνδέεται με τη βιομηχανική εμπορευματική αποξένωση και καταναγκαστικότητα, μαζί με την επιθυμία και την ανεκπλήρωτη ζήτηση και φαντασίωση ως εξαρτήσεων σε μια κοινωνία εμμεσοποίησης και ειδώλων.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι πρέπει να απελευθερωθούμε από τη γενετήσια καθήλωση της συνείδησής μας, της οργάνωσής της και της συμπεριφοράς, από τις γενετήσιες ορμόνες του ανθρώπου αλλά

και τις νόρμες της κοινωνικής δομής και να μεταφερθούμε σε ένα επίπεδο δημιουργικής ρύθμισης των σχέσεων και των επιλογών μας, μέσα από επιλογές που δεν έχουν ως στόχο την αναπαραγωγή αλλά τη δημιουργία.

Μία άλλη, δεύτερη, μετατόπιση είναι από το επίπεδο της συναισθηματικής και αντανακλαστικής διαμόρφωσης των κινήτρων μας που λειτουργούν με τις ψυχολογικές καθηλώσεις στον ορίζοντα της βαθιάς οικειότητας και της ολοκληρωμένης ανθρώπινης σχέσης και συντροφικότητας, στον κόσμο ενός ομαδικού αισθήματος όπου κυρίαρχη είναι η συμπάθεια, η αβλάβεια, η διακριτική αντίληψη και η αειφορική ψυχική ολοκλήρωση των κινήτρων.

Αυτή είναι εξαιρετικά δυσκολότερη ως μετατόπιση καθώς είμαστε «ενοχλημένες» και εξοπλισμένες ταυτότητες, χωριστικές. Είναι εξαιρετικά δύσκολο να γίνουμε αμερόληπτα όντα που πραγματώνονται μέσα από την αδελφοσύνη και την ελευθερία ως συζυγείς αξίες.

Χρειάζεται, εδώ, μια βιωματική εξέλιξη η οποία μόνο ως συμβολική αναπαράσταση έχει επιβιώσει στις διδασκαλίες των θρησκειών, με όρους που παραπέμπουν στην καταπραϋντική χρήση του ύδατος, στη βάπτιση, με όρους που παραπέμπουν στην άνωθεν γέννηση (που συμβολίζει την απο-ειδωλοποίηση και την αποσύνδεση του εγώ) και στην επικοινωνία με το υπερβατικό, ή, ακόμη, στη Μεταμόρφωση όπου συναντάμε τελικά την έξοδο, την απελευθέρωση από τον θώκο, όχι μόνο της οικογένειας, αλλά και της σωματικότητας του εαυτού.

Αυτή η βιωματική εξέλιξη είναι ανθρωπολογικού χαρακτήρα και αφορά στην απελευθέρωση του ανθρώπου από τις ψυχολογικές ροές, από τις αντανακλαστικές εξαρτήσεις, τις ψυχολογικές επενδύσεις και τις ειδωλοποιήσεις του εαυτού. Είναι μέσα στο ίδιο πλαίσιο εξελίξεων που εντάσσεται ένας νέος διατροφικός πολιτισμός ο οποίος θα σταματήσει την απαλλοτρίωση των εμβίων όντων αλλά και των στοιχείων του περιβάλλοντος – ή, μάλλον, θα την ελαχιστοποιήσει, γιατί το σταμάτημα είναι, για την ώρα, μια κατάσταση εκτός ρεαλισμού, αν και μπορεί να οριοθετείται

προς μερικές μόνο κατευθύνσεις σε σχέση με την πανίδα ως μια προσωπική ή ομαδική επιλογή με ικανοποιητικά ολοκληρωμένο τρόπο.

Αυτή η βιωματική εξέλιξη, σε συνδυασμό με την μετατόπιση του μοντέλου της κοινωνικής οργάνωσης που προαναφέραμε, αποτελούν βασικά στοιχεία που συνθέτουν το νέο επίκεντρο, το σημείο της σύνθεσης του νέου πολιτισμού.

Μια άλλη βασική μετατόπιση που μας βοηθάει να κωδικοποιήσουμε τα βήματά μας και να προσεγγίσουμε το θέμα στον διαχειριστικό κύκλο πιο ολοκληρωμένα είναι η μετατόπιση από τη φυσική τάξη πραγμάτων, αλλά και την τελετουργική εποικοδόμησή της που λειτουργεί σαν μια αντιστοιχία αυτής της φυσικότητας στην κοινωνική οργάνωση, προς τη νοόσφαιρα.

Εδώ απαιτείται να παραιτηθούμε από την επιθυμία για να μπορέσουμε να διανύσουμε αυτόν τον δρόμο από την τελετουργική στη νοητική κοινωνία, στον κόσμο των εννοιών. Πρέπει να παραιτηθούμε από την κοινωνία της επιθυμίας, που προβάλλει ως διαμεσολαβητής ανάμεσα σε εμάς και στην απαλλοτρίωση του κόσμου.

Οι έννοιες, βέβαια, «απαλλοτρίωση» και «αλλοτρίωση» έχουν να κάνουν με την οπτική μεριά από την οποία βλέπουμε την εξέλιξη και το φαινόμενο. Συνεπώς, είναι εναλλασσόμενες. Το ανάλογο αυτής της εξέλιξης βρίσκεται στη διαχείριση της απελευθέρωσης από την τελετουργική και βιομηχανική κοινωνία, από την Βεμπεριανή, επίσης, οργάνωση (δεν την απαξιώνουμε, αλλά την υποβαθμίζουμε στις κατατάξεις της σκοπιμότητάς της) προς τη μετα-βιομηχανική και μετα-γραφειοκρατική κοινωνία και οργάνωση.

Ίδιος δρόμος υπάρχει και στο επίπεδο της ανθρώπινης βιωματικής εξέλιξης, όπου ο άνθρωπος περνάει από τη σωματικότητα, την αισθαντικότητα και τη σκέψη στον λόγο ή την αλήθεια, στο ωραίο ή την ενόραση και στην ηθική ή το αγαθό που συνιστούν την Πλατωνική αρχετυπική τριάδα έναντι της τριαδικής δομής της προσωπικότητας.

Παραθέτουμε αυτές τις προσεγγίσεις γιατί πιστεύουμε ότι δεν πρέπει η κρίση του περιβάλλοντος να λειτουργήσει ως μια πολιτισμική αποπλάνηση σε σχέση με τα διαχρονικά ζητούμενα της ανθρώπινης εξέλιξης και αυτοπραγμάτωσης. Η περιβαλλοντική κρίση δεν πρέπει να σκιάσει την ανθρωπολογική κρίση, γιατί η ανθρωπολογική κρίση είναι που οδήγησε και διαμόρφωσε και το πλαίσιο της περιβαλλοντικής κρίσης.

Είναι φανερό, για παράδειγμα, πως αν δεν οδηγηθούμε σε έναν άνθρωπο αποσυνδεδεμένο, με την τεχνική έννοια του όρου που έχουμε για την αποσύνδεση της ανάπτυξης από την κτητικότητα, από τις καταναλωτικές ροές και οπές από τις πολιτισμικές ειδωλοποιήσεις, δεν θα μπορέσουμε να αναδείξουμε τον βιώσιμο άνθρωπο για το μέλλον.

Θα είμαστε δέσμιοι μιας θεμελιώδους αντιστροφής, όπως αυτή που είχε διαπιστώσει ο Μαρκούζε περιγράφοντας τη δομή του σκέπτεσθαι του νεωτερικού κόσμου μας, μιλώντας για “ορθολογική οργάνωση του ανορθολογισμού”.

Θα πρέπει να αλλάξουμε βαθιά τον πυρήνα, το επίκεντρο – και ο πυρήνας και το επίκεντρο είμαστε εμείς οι ίδιοι. Η κρίση πρέπει να φτάσει στο σημείο της γένεσης ενός νέου πολιτισμού. Αυτό είναι, σε τελική ανάλυση, και ένα αίτημα της εξελικτικής μας θεώρησης και αυτογνωσίας.

Με αυτό, λοιπόν, το κεφάλαιο θελήσαμε να ολοκληρώσουμε τη ματιά προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης, χωρίς να εστιάσουμε στην κατακλυσμική κρίση του περιβάλλοντος ή ιδιαίτερα στην ανάπτυξη των πράσινων συστημάτων.

Οι διανοούμενοι στον ευρύτερο χώρο δεν έχουν προσεγγίσει με ώσμωση ολοκληρωμένα τα ζητήματα του περιβάλλοντος και οι άνθρωποι που στοχάζονται γύρω από την περιβαλλοντική εξέλιξη των πραγμάτων και την περιβαλλοντική διαχείριση δεν έχουν, επίσης, ώσμωση με μια σειρά άλλων ζητημάτων. Αυτό το χάσμα πρέπει να γεφυρωθεί αν θέλουμε να οδηγηθούμε σε μια βιώσιμη θεώρηση των πραγμάτων.

Τέλος, σημειώνουμε ότι μέσα στην έννοια της κοινοτικής, αλλά και της εθελοντικής και ατομικής απόδοσης, πρέπει να συμπεριλάβουμε και τα κινήματα υπηρεσίας, τα κινήματα εθελοντισμού που αποτελούν κινήματα αλληλεγγύης, καλής θέλησης και στοχασμού – θεμελιώδους αναστοχασμού και, τελικά, μεταρρύθμισης και συμμετοχής στις εξελίξεις που αφορούν όχι μόνο την πολιτική, αλλά και όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η αναδυόμενη εθελοντική δυναμική που συνιστά πραγματική ποιότητα και συνεκτικότητα για ένα δίκαιο κόσμο ελευθερίας, ειρήνης και σύνθεσης αποκαλύπτει τον δρόμο για τον κόσμο της Επίκλησης, της θέλησης και της Πραγμάτωσης, τον κόσμο της πλήρους ευθύνης, συνάφειας και ζωής.

Και είναι από αυτή την αναδυόμενη, εσωτερική, διαισθητική και ομαδική μας δυναμική που θα δρομολογηθούν μακρόπνοα οι εξελίξεις στον βαθμό που θα την ολοκληρώσουμε βιωματικά και αγωνιστικά στην κατεύθυνση σωστών ανθρώπινων σχέσεων.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

29 Αυγούστου 2008

(solon.org.gr)